

INSTITUTIONEN FÖR
BETEENDEVETENSKAP OCH LÄRANDE

581 83 Linköping

013-281000

Påverkas ungdomars reflekterande förmåga (RF)
av utbildningsprogrammet
Vägledande samspel/International Child
Development Program, ICDP

Hans Boström och Per Rydholm

Psyko­te­ra­peut­pro­gram­met
magis­te­ru­ppsats
Höst­ter­min­en 2010
Hand­ledare: Rolf Holmqvist

	Institutionen för beteendevetenskap och lärande 581 83 LINKÖPING	Seminariedatum 2011-01-12
---	---	-------------------------------------

Språk X Svenska/Swedish Engelska/English	Rapporttyp Uppsats grundnivå X Uppsats avancerad nivå Examensarbete Licentiatavhandling Övrig rapport	ISRN-nummer LIU- IBL/PST-A-10/09- SE
---	---	--

Titel Påverkas ungdomars reflekterande förmåga (RF) av utbildningsprogrammet vägledande samspel, ICDP?
Title Does the educational program – international child development program, ICDP – affect adolescents reflective function (RF)?
Författare Hans Boström och Per Rydholm

<p>Sammanfattning</p> <p>Syftet med studien var att undersöka om ungdomars (18–22år) reflekterande förmåga (RF) förändrats efter att de genomgått programmet ”unga vägleder unga”. I en annan del av samma studie mäts förändringen av affektmedvetenheten som ett resultat av samma utbildningsprogram. Resultatet för medelvärdet av RF var vid första intervjun 4,2 och vid andra 4,5. Förändringen var inte signifikant. Vidare var korrelationen mellan RF och AMI mindre vid andra intervjutillfället än första. Korrelationen mellan RF och AMI totalt var vid först tillfället .37 och vid andra .06. Inget av dessa värden var signifikanta.</p> <p>Trots detta kunde vi skönja en viss positiv tendens i våra resultat. RF förändrades positivt mellan första och andra intervjutillfället för sex av ungdomarna. Denna tendens förstärktes av att alla ungdomarna som genomförde projektet (n=11) tyckte att det var givande eller mycket givande. I diskussionen framförs tankar om varför inte skillnaden blev större och vilka faktorer som kan tänkas påverka.</p> <p>Abstract</p> <p>The purpose of this study was to examine whether young adults (18-22) reflective functioning (RF) changed after undergoing the International Child Development Program (ICDP). Another part of the same study measured change of Affect Consciousness among the same group adolescents with the Affect Consciousness Interview (ACI). The results of the mean RF at the first interview were, 4.2 and the second interview, 4.5 (n = 11). The changes were not significant. Furthermore, the correlation between RF and ACI were less at the second interview than at the first. Correlation between RF and AMI in total were on the first occasion .37 and at the second .06, none of these values was significant.</p> <p>Despite this, we could discern a positive trend in our results. RF improved positive between the first and second interview for six of the youths. This trend was reinforced by the fact that all the youths who carried out the project felt it was very rewarding and fruitful. The discussion put forward ideas on why no difference was larger and the variables that might affect</p>

Nyckelord Reflective function, RF, Mentalization, Adolescents, ICDP, Vägledande samspel, Reflekterande förmåga, Mentalisering,
--

Abstract

The purpose of this study was to examine whether young adults (18-22) reflective functioning (RF) changed after undergoing the International Child Development Program (ICDP). Another part of the same study measured change of Affect Consciousness among the same group adolescents with the Affect Consciousness Interview (ACI). Results of the mean RF at the first interview were, 4.2 and the second interview, 4.5 (n = 11). This changes were not significant. Furthermore, the correlation between RF and ACI were less at the second interview than at the first. Correlation between RF and AMI in total were on the first occasion .37 and at the second .06, none of these values was significant.

Despite this, we could discern a positive trend in our results. RF improved positive between the first and second interview for six of the youths. This trend was reinforced by the fact that all the youths who carried out the project felt it was very rewarding and fruitful. The discussion put forward ideas on why no difference was larger and the variables that might affect.

Sammanfattning

Syftet med studien var att undersöka om ungdomars reflekterande förmåga (RF) förändrats efter att de genomgått utbildningsprogrammet International Child Development Program (ICDP). I en annan del av samma studie mäts förändring av affektmedvetenheten hos ungdomarna genom affektmedvetenhetsintervju (AMI). Resultatet av medelvärdet av RF var vid första intervjun 4.2 och vid andra intervjun 4.5. Förändringarna var inte signifikanta. Vidare var korrelationen mellan RF och AMI mindre vid andra intervjutillfället än vid första. Korrelationen RF och AMI totalt var vid det första tillfället .37 och vid det andra .06, inget av dessa värden var signifikanta.

Trots detta kunde vi skönja en viss positiv tendens i våra resultat. RF förbättrades positivt mellan första och andra intervjutillfället för sex av ungdomar. Denna tendens förstärktes av att alla ungdomarna som genomförde projektet (n=11) tyckte att den var oerhört givande eller givande. I diskussionen framförs tankar om varför inte skillnaden blev större och vilka faktorer som kan tänkas påverka.

Innehållsförteckning

Teoretisk bakgrund.....	1
Mentalisering.....	1
Reflective functioning	4
Affektmedvetenhet.....	4
Att mäta RF med hjälp av Adult Attachment interview och Reflective Function Manual.....	4
Unga vuxna.....	6
Tidigare forskning.....	6
Beskrivning av international child development program.....	7
Syfte och frågeställningar.....	8
Metod.....	8
Urval.....	9
Genomförande.....	9
Undersökningsmetoder.....	9
Avgränsningar.....	11
Skattarnas interbedömarreliabilitet.....	11
Etik.....	12
Resultat.....	12
Illustrationer av RF:s huvudgrupper.....	13
Illustration av användandet av ”jag” eller ”man”.....	14
Resultaten av enkätsvaren.....	14
Diskussion.....	17
Korrelationen mellan RF och AML.....	18
Begränsningarna i studie.....	20
Synpunkter på skattningsförfarandet.....	21
Referenser.....	22
Bilagor 1, 2 & 3	

**Påverkas ungdomars reflekterande förmåga (RF)
av utbildningsprogrammet
Vägledande samspel/International Child Development Program, ICDP?**

Teoretisk bakgrund

Mentalisering

Förståelsen av det egna jaget som en mental agent växer fram i en interpersonell kontext, särskilt i samspelet i primära objektrelationer (Fonagy, 2003). Barnets upplevelse av sig självt som en tänkande individ, dess förmåga att mentalisera, är inte medfödd (Fonagy, 2008). Med mentalisering menar Allen, Fonagy och Bateman (2008) förmågan att förstå sitt eget inre mentala tillstånd (mental states); att förstå att andra människor har egna inre mentala tillstånd och att dessa är sammankopplade med varandra. Att min upplevelse eller sätt att vara påverkar andra och vice versa. Med mental states avses tankar (thoughts), intentioner (intentions), tro (beliefs) och önskningar (desires) (Fonagy, 1996). Uttrycket "holding mind in mind" har använts för att beskriva mentalisering. Det är svårt att direkt översätta till svenska men skulle kunna beskrivas som att bära sitt eget eller en annan människas medvetande på ett sådant sätt att de går att sätta sig in i sina egna, eller en annan persons känslor och tankar (Rydén & Wallroth, 2008). Mentalisering ligger nära andra begrepp som social kognition, mind-mindedness eller theory of mind och som i korthet försöker beskriva vad som behövs för att skapa en socialt intelligent varelse (Rydén & Wallroth, 2008). Ett mer vardagligt ordval för mentalisering kan vara empati som enligt Allen et al. (2008) definierats av Simon Baron-Cohen som förmågan att identifiera emotionella responser och svara på dem med en adekvat känsla (affekt). Men begreppet empati är inte lika heltäckande och uttömmande som mentalisering som också inbegriper en empatisk förståelse för de egna mentala processerna, inte bara för andras.

Förmågan till mentalisering växer fram ur olika stadier eller sätt att tänka. Förstadier till den förmågan är teleologiskt tänkande (teleological stance), psykisk ekvivalens (psychic equivalence) och låtsasläge (pretend mode). Dessa förstadier till mentalisering är inte patologiska utan en förutsättning för att kunna utveckla ett mentaliserande förhållningssätt (Fonagy, Gergely, Jurist & Target, 2005; Wennerberg, 2010; Rydén & Wallroth, 2008).

Csibra & Gergely (1998) menar att spädbarn redan innan ettårsåldern äger ett teleologiskt tänkande som hjälper barnet att kunna förutsäga beteenden utifrån dess ändamålsenlighet. Barnet har ännu inte förmåga att förutsäga skeenden

utifrån bakomliggande mentala intentioner, men kan förstå skeenden utifrån målstyrda händelser. Gergely och Csibra (2003) har visat att även mycket små barn, redan i ettårsåldern, uppmärksammar irrationellt beteende som att ta en omväg eller hoppa över något trots att det inte finns något hinder.

Fonagy, Gergely, Jurist och Target (2002) beskriver att psykisk ekvivalens är barnets förmentaliserande sätt att tänka och känna. Barnet kan inte medvetet göra någon åtskillnad mellan sina egna inre upplevelser, den psykiska verkligheten, och vad som sker utanför, den fysiska verkligheten. Mellan den yttre och inre verkligheten finns ingen skillnad. Detta kan förorsaka barnet stark stress eftersom de egna fantasierna upplevs verkliga. Som när barnet inte vill släcka lampan vid sänggående eftersom det kan finnas spöken under sängen. Det lilla barnet har heller ingen förståelse gällande andras föreställningar eller tankar, utan upplever att andra har samma tankar och känslor som barnet själv. Enligt Wennerberg (2010) utvecklar barnet "...sedan en förmåga att föreställa sig det som inte är" (s. 115). I låtsasläget är barnets upplevelse av verkligheten och inre mentala tillstånd helt åtskilda. När barnet leker sjörövare och har en pinne som svärd, så kan pinnen samtidigt inte upplevas av honom som en pinne utan det *är* ett svärd. I leken kan barnet pröva att gå mellan den psykiska ekvivalensen och låtsasläget. Låtsasläget gör det möjligt för barnet att förhålla sig, pröva och frigöra sig från sin psykiska ekvivalens. Barnet utvecklar en förmåga att kunna förhålla sig till sina egna upplevelser och den yttre verkligheten.

Anknytningspersonerna hjälper barnet att förstå sina egna affektupplevelser genom s.k. markerad spegling. Barnets upplevelse speglas lite annorlunda och barnet ges tillbaka en lite annorlunda representation av upplevelsen. Anknytningspersonerna hjälper så barnet utveckla en medvetenhet om sina egna upplevelser som gör att barnet får en förståelse för sina egna reaktioner och också hur dessa påverkar omgivningen. Detta utvecklar barnets förståelse för andras upplevelser. Eller som Wennerberg (2010) beskriver det:

De affektspeglade interaktionerna med anknytningspersonen avtäckar och uppdagar på så sätt barnets psykologiska själv: barnet upptäcker och utforskar sitt eget inre i förälderns ansikte. Det egna själv blir åtkomligt för introspektion, barnet blir begripligt för sig självt, och denna gradvisa utvidgade och allt mer differentierade självförståelse bildar grundvalen för den förmåga till explicit mentalisering som barnet sedan utvecklar (s. 112).

Genom anknytningspersonerna erbjuds så barnet länkar mellan fantasi och verklighet. Även då barnets egen inre värld uppfattas som skrämmande kan anknytningspersonerna genom markerad spegling erbjuda en lagom balans av

affektintoning så barnet inte uppfattar anknytningspersonen som allt för skrämmande eller avfärdande. Markeringen ska inte heller ske på samma affektnivå som barnets egen eftersom det som skrämmer då skulle bli allt för verkligt eller kanske till och med som att ”det är verkligheten”. Med rätt balans så hjälper anknytningspersonerna barnet genom affektspegligen att använda sin fantasi för att reglera den känslomässiga upplevelsen. På så sätt visa att den känslan som barnet upplever i låtsasläget kan upplevas som både hissnande och farlig men att det inte är samma sak som att den *är* det. Den vuxne kan låtsas att med ett barskt tonfall och överdrivet tydliga rörelser utbrista ”nu kommer jag och tar dig” och väcka en skräckblandad förtjusning hos barnet där barnet ges möjlighet att i ”trygghet” få känna på affekten rädsla. Vilket leder till en bättre förmåga att förstå skillnaden mellan verklig fara och orealistisk rädsla (Fonagy et al., 2005).

Redan vid fyra till fem års ålder uppnår de flesta barn en fungerande mentalisering. Detta kan påvisas med s.k. false-belief test (Wennerberg, 2010). Ett exempel på ett sådant är när en person tömmer en godisburk och fyller med t.ex. kriter och sen frågar en treåring vad hans kompis kommer tro att burken innehåller. Ett barn som inte har förståelse för mentala tillstånd skulle svara att kompisen tror att den innehåller kriter. Redan vid fyra till fem års ålder har barnet utvecklat en förståelse för mentala tillstånd och skulle svara att kompisen kommer tro att det är godis i burken.

Om personen misslyckats med att integrera den psykiska ekvivalensen så upplevs verkligheten allt för konkret, ”...om jag känner mig dum så är jag dum”, eller kan ge upphov till missförstånd, ”om jag tror att någon annan är arg på mig så är den personen det”. Ett ointegrerat låtsasläge kan leda till att personen har allt för mycket bortförklaringar, ”...jag är världens bästa fotbollsspelare men egentligen är fotboll en ganska löjlig sport”. I en förlängning kan olika psykiska tillstånd uppstå, t. ex. borderlinetillstånd. Vidare kan personen utveckla olika fysiska symtom som ökat blodtryck eftersom våra emotionella reaktioner påverkar våra kroppsliga gensvar (social biofeedback theory) (Fonagy et al., 2005; Rydén & Wallroth, 2008).

Om vuxna personer däremot lyckats uppnå en integrerad mentaliseringsförmåga innebär det att individen kan förstå att andra kan uppleva samma verklighet olika. Han eller hon får möjligheten att uppleva en omedelbar närhet med sitt eget psykologiska själv. Personen har en möjlighet att förstå andras tankar och handlingar som meningsfulla. Individen får lättare att skilja mellan den yttre och inre verkligheten eftersom individen har förståelse för att det finns mentala processer som har effekt på beteenden. Individen får även en klarare bild av den

andres mentala tillstånd vilket underlättar kommunikationen med den samme samt slutligen kan en god mentaliseringsförmåga hjälpa individen till en ökad intersubjektivitet vilket underlättar en djupare mer meningsfull upplevelse med andra (Fonagy, Target, Steele & Steele, 1998).

Reflective functioning

Reflekterande funktion (reflective functioning, RF) är den förvärvade förmågan att mentalisera explicit. Fonagy et al. (1998) anser att RF är tätt sammankopplat med begreppet mentalisering och innehåller både en självreflekterande del och en interpersonell komponent. Dessa förser individen med en förmåga att särskilja yttre och inre processer, liksom yttre och inre verklighet, samt förmåga att särskilja inre personliga mentala och emotionella processer ifrån interpersonella. RF hjälper oss att förstå vårt eget och andras beteenden i skenet av underliggande mentala tillstånd. Det gör våra och andra människors beteenden begripliga och förutsägbara. RF ökar vår självförståelse och möjlighet till affektreglering eftersom våra emotionella processer ges en förståelse och mening. Vår förmåga till RF har en avgörande interpersonell funktion eftersom den ger oss möjlighet att förstå och upptäcka intersubjektiva erfarenheter och upplevelser. Egna och andras mentala tillstånd är med hjälp av RF möjliga att förstå och också kommunicera (Slade, A., Grienenberger, J., Bernbach, E., Levy, D. & Locker, A., 2005). RF gör det möjligt för oss att "read people's minds" både den egna och andras (Fonagy & Target, 1997). RF har också gjort det möjligt att operationalisera begreppet mentalisering (Fonagy et al., 1998).

Affektmedvetenhet

Affektmedvetenheten beskrivs i en parallell uppsats av Forsgren (2011). Tomkins (1962, 1963) delade upp affekterna i positiva, negativa eller neutrala. Negativa affekter är ilska, ledsen, rädsla, avsky, avsmak, skam och skuld. De positiva är glädje och intresse och en neutral affekt är bland annat förvåning. Dessa är ett informationssystem som är nödvändig för överlevnaden.

I en definition av Monsen och Monsen (1999) beskrivs affektmedvetenheten som förhållandet mellan aktiveringen av primära affekter och individens kapacitet att medvetet uppfatta, reflektera och uttrycka dessa. Affektmedvetenheten är viktig för förståelsen av oss själva och andra. För utvecklandet av affektmedvetenhet (liksom mentalisering) anses en trygg relation till tidiga anknytningspersoner vara grundläggande.

Att mäta RF med hjälp av Adult Attachment interview och Reflective Function Manual

Adult Attachment interview (AAI) intervjun är en intervju som arbetades fram av Mary Main och hennes kolleger under början av 80-talet. Mary Main gjorde

uppföljande studier på Mary Ainsworths forskning kring barns anknytning och laboratorietestet ”strange situation” (Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978). Mary Main var intresserad av att följa upp studien av barns anknytning och studera vilken betydelse föräldrars anknytningsmönster hade på barnens. Main skapade då AAI intervjun vilken är en semistrukturerad intervjumetod som avser att väcka den intervjuades anknytningsmönster. Den liknar Ainsworths ”strange situation” och kan ses som en narrativ vuxenvariant av den. På det sätt som den intervjuade berättar om sin anknytningshistoria återspeglar sig anknytningsmönstren (Steele & Steele, 2008; Slade et al., 2005). Enligt Slade (2005) utvecklades RF till ett kvantifierat mått på anknytningsrelaterad mentalisering utifrån den forskning som Fonagy, Steele, Moran, Steele, och Higgitt (1991) bedrev under 80-talet. Då de jämförde bl.a. föräldrars anknytningsmönsters korrelation mot barnens anknytningsmönster i det s.k. London parent – child project. Tidigare resultat av AAI intervjuer hade visat på hur anknytningsmönstret hos vuxna tedde sig i form av trygg – otrygg anknytning. Fonagy och hans kolleger blev mer intresserade av hur AAI intervjuerna manifesterade sig i den metakognitiva berättelsen. Arbetet ledde fram till Reflective - Function Manual (Fonagy et al., 1998) en numerisk skala för att mäta RF i AAI intervjun. Skalan var från början en niogradig skala men utvecklades till elva efter det att den niogradiga visat sig otillräcklig. I en undersökning visade sig nämligen vissa svar innehålla direkta avvisanden som kunde förstås som en fullständig avsaknad av RF i de intervjuades svar, så från ett till nio poäng lades även noll och minus ett till. (Steele & Steele, 2008). Intervjuer med negativ RF är mycket ovanliga, likaså intervjuer med exceptionell RF (Fonagy et al., 1998). Ett normalvärde för RF ligger runt fyra till fem (Möller, 2009; Fonagy et al., 1998).

RF- manualen används för att bedöma den intervjuades förmåga att reflektera över mentala tillstånd och intentioner i AAI intervjun. RF manifesteras i manualen av fyra huvudgrupper. Huvudgrupperna är:

1. Medvetenhet om de mentala tillståndens natur
2. En förståelse av egna och andras beteenden utifrån föreställningar om bakomliggande mentala tillstånd
3. Ett utvecklingsperspektiv när det gäller mentala tillstånd
4. Medvetenhet om mentala tillstånd i förhållande till intervjuaren

RF är ett reliabelt mått som är åtskilt från andra faktorer som personlighetskaraktär eller utbildningsnivå (Steele & Steele, 2008). Däremot korrelerar RF inte direkt till anknytning. Generellt sett ses en högre poäng på RF vara signifikant med en trygg anknytning, men de allra högsta värdena av RF kan ses hos personer som är tryggt anknutna men haft en svår uppväxt som

tingat dem fungera reflektivt för att kunna hantera ett komplext sammanhang (earned security). Hos personer som haft en trygg anknytning men en mer ofarlig, otraumatisk eller lugn/trygg uppväxt förekommer moderata eller till och med låga RF värden, eftersom mentaliseringsförmågan inte behövt utvecklas i samma utsträckning. RF över normalvärden kan förstås som ett sätt att förvärva goda kognitiva redskap och därigenom kunna processa och hantera svåra affekter och känslor hos sig själv och andra (Target, 2008).

Unga vuxna

Mangs och Martell (1995) beskriver den sena adolescensen, 16-25 år, som en tid för konsolidering gällande ökad autonomi och sexuell identitet, men också stabilare emotioner, starkare självkänsla, mer målmedvetet handlande och en ökad möjlighet att kunna kompromissa och vänta. De menar vidare att tonåringen strävar efter jämvikt och balans. Enligt Fonagy et al. (2002) så har ungdomar nyligen separerat ut sig som individer och är i en process av att integrera ett mer komplext tänkande om sina egna och andras upplevelser. Blatt och Luyten (2009) pekar på att adolescensen är den period då två viktiga utvecklingsdimensioner relatedness och self-definition integreras.

En av ungdomens uppgifter att försöka hitta en identitet samtidigt som känslorna måste integreras samt få en mening. Detta kräver både kraft och energi och som i en förlängning kan innebära perioder av självupptagenhet. Under dessa perioder kan tonåringen uppleva olika former av identitetsförvirring som inte behöver vara patologisk utan kan vara en del av den normala utvecklingen (Wrangsjö, 2006). Om ungdomen lyckas någorlunda med sina svåra uppgifter att integrera känslor och uppnå någon form av identitet så är det möjligt att förhålla sig till identitetsutvecklingen och affekter som kompasser. Känslorna styr våra val i stunden medan identiteten visar på den övergripande inriktningen. Enligt Havnesköld och Risholm-Mothander (2009) påverkas identiteten av vår självmedvetenhet, vår förmåga till självakttagande och självreflektion. Dessutom påverkar störningar i anknytningsrelationen självorganisationen vilket kan ge en sårbarhet i sociala relationer.

Tidigare forskning

Hur mentaliseringsförmågan hos ungdomar i den sena adolescensen förändras har vi inte funnit så mycket litteratur omkring. Sökning i databaserna PsycINFO och PubMed på "Mentalization and development and late adolescent" eller "Mentalization and development and young adults" gav i juni 2010 inga träffar. I ett försök att finna mer underlag till vår uppsats skrev vi i juli 2010 mejl och brev till Menninger institutet, Arietta Slade och Peter Fonagy och frågade om de kunde lämna oss referenser till hur unga vuxnas mentaliseringsförmåga

utvecklas, men fick inga svar. Däremot finns forskning kring hur theory of mind utvecklas även under sena tonåren. Dumontheil, Apperly och Blakemore (2010) har undersökt hur theory of mind utvecklas från sju års ålder till vuxen (27år). Deras resultat visade att theory of mind fortsatte att utvecklas även under och efter tonårsperioden.

Begreppen affektmedvetenhet och mentalisering har jämförts av Mohaupt, Holgersen, Binder och Høstmark- Nielsen (2006). De menar att affektmedvetenhet är ett mer jordnära (basic) begrepp, en affekt kan uppfattas och göras medveten av en själv men också uppfattas av andra och därigenom kommuniseras. Fokus i begreppet ligger i hur de olika enskilda affekterna medvetandegörs. Mentaliseringsbegreppet däremot kretsar mer kring förståelse av intentioner, tankar och känslor hos sig själv och andra. Fokus är här mer interpersonellt, mellanmänniskt. I mentaliseringsbegreppet ses också affekter som mer flytande och ogripbara, ett mer fritt flöde (Lech, Andersson, & Holmqvist, 2007).

Beskrivning av international child development program

Vägledande samspel/ international child development program (ICDP) introducerades i Sverige för ca tio år sedan och sedan dess har intresset för programmet ökat stadigt. Det finns idag ca 1000 diplomerade vägledare och mellan 6000 och 8000 personer har deltagit i introduktionsutbildningen. Den drivande kraften är stiftelsen ICDP Sweden som bildades år 2000. Det var den som introducerade programmet i Sverige och som verkar för spridningen och vidareutvecklingen. Programmet utvecklades som ett stöd till föräldrar med mindre barn och är i den formen den metod som fått mest spridning i Sverige. (Bergman & Edenhammar, 2007).

Grunden för ICDP är att utveckla ett respektfullt bemötande där det viktiga är att påverka anknytningspersonen till en positiv uppfattning om barnet och försöka påverka denna att tänka om barnet som en individ med utvecklingsmöjligheter. Programmet baseras på tre dialoger. *Den emotionella dialogen* vilket innebär att bekräfta barnet och följa barnets initiativ samt att visa att man tycker om barnet och förmedla känslan av betydelse och kompetens. *Den meningsskapande och utvidgade dialogen* som innefattar att anknytningspersonerna pratar med barnet och ger förklaringar och skapar en gemensam förståelse för omvärlden.

Den reglerande och gränssättande dialogen där anknytningspersonerna hjälper barnet att klara av utmaningar, att utveckla strategier och sätta gränser.

ICDP består vidare av åtta samspelsteman; att visa kärleksfulla känslor, följa barnets initiativ, ha en bra dialog med barnet, berömma och ge barnet erkännande, hjälpa barnet att samla sin uppmärksamhet, förmedla mening med

entusiasm för barnets upplevelser, utvidga och berika barnets upplevelser med sammanlänknings, förklaringar och historier samt att reglera barnets handlingar steg för steg och sätta gränser för vad som är tillåtet på ett positivt sätt genom att peka ut alternativ (Hundeide, 2001).

ICDP Programmet används inom andra områden än föräldrar - barn relationen.

Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen var att undersöka om programmet var verksamt för ungdomarna. Vår del bestod av att undersöka om den reflekterande förmågan (RF) förändrats och i en annan del (Forsgren 2011) gjordes samma undersökning om affektmedvetenheten (AMI).

Våra frågeställningar:

Påverkas gymnasieungdomarnas reflekterande förmåga (RF) av utbildningsprogrammet ICDP – unga vägleder unga?

Hur uppfattade de programmet?

Fanns det några korrelationer mellan RF och AMI?

Metod

Denna uppsats ingick i studien ”Utvärdering av projektet unga vägleder unga” som utarbetats som en del i programmet ”Vägledande samspel/ICDP” under ledning av Rolf Holmqvist vid Linköpings universitet och Paul Bergman ICDP Sweden, Västervik. Målet med projektet är att främja barns psykiska och fysiska hälsa genom att medvetet arbeta för att utveckla ett positivt samspel mellan barn och barn. I projektet utbildades en grupp gymnasieungdomar i vägledande samspel ICDP. Ungdomarna skulle sedan i sin tur använda dessa kunskaper för att utbilda mellanstadiebarn. Två uttalade syften med detta är att öka både ungdomarnas och barnens trivsel i skolan samt att minska mobbingen. Tanken var att gymnasieungdomarna efter sin utbildning skulle fungera som modeller och förebilder som de yngre barnen kunde ta efter. Ungdomarna antas ha en fördel framför vuxna eftersom de är närmare i ålder vilket gör det lättare för dem att förmedla budskapet och bli mer trovärdiga så att de yngre barnen enklare kan ta till sig innehållet. Vår uppgift var att undersöka om den reflekterande förmågan (RF) påverkats hos ungdomarna efter det att de genomgått programmet och fungerat som handledare för mellanstadiebarnen. En annan del var att undersöka om även affektmedvetenheten påverkats för dessa ungdomar. Detta undersöks av Forsgren (2011) i en separat uppsats.

Urval

Deltagarna i studien var gymnasieelever från två gymnasieskolor samt en folkhögskola i Västervik med omnejd. Möjligheten att delta i utbildningen och därmed i studien erbjöds alla gymnasister vid dessa gymnasieskolor samt vid ett program på folkhögskolan. Urvalet gjordes för hela studien kring ”Unga vägleder unga” och således inte specifikt för just den här undersökningen. De studerande kunde använda projektet i sitt examinationsarbete och hade således en motivation till att delta. Från början anmälde sig 15 unga personer till projektet och 13 av dem intervjuades i september 2009 innan de genomgått ICDP utbildningen. Två personer hoppade av projektet av personliga, studierelaterade skäl. Elva ungdomar, 18 till 22 år gamla, intervjuades i maj 2010 efter genomgången utbildning. En person genomgick enbart nivå ett (ICDP utbildningen, men inte den praktiska vägledningsdelen, i detta fall vägledning av mellanstadiebarn som är nivå två). Detta innebär att tio personer ingick i alla studiens delar dvs intervju före och efter ICDP-utbildningen och vägledning av mellanstadiebarnen samt besvarad enkät.

Genomförande

De ungdomar som samtyckte till att delta i projektet fick av ICDP Sweden information om syfte, genomförande och sekretess (se bilaga 1 och 2). Deltagarna fick utbildning i ICDP/vägledande samspel av Anneli Waldau Bergman, ICDP Sweden. Utbildningen gavs vid fyra heldagar och omfattade grunderna i ICDP (se teoridel). Utbildningen var uppdelad på olika nivåer; nivå ett avser en teoretisk del där man lär sig ICDP, nivå två i utbildningen består av praktiska övningar. Vägledningen sker i grupp, deltagarna får egen handledning samt skrev en rapport. Deltagarna lärde sedan ut samspel, empati och självförtroende genom övningar baserade på lek i mellanstadieklaser. Innan deltagarna fick ICDP-utbildningen fick de en kortfattad information om att de skulle intervjuas av tre studerande från Linköpings Universitet, att intervjuerna skulle videofilmas och att intervjun var cirka två timmar lång. Intervjuerna hölls i högskolan i Västerviks lokaler. Intervjuerna gav deltagarna muntlig och skriftlig sekretessinformation (bilaga 2), deltagarna skrev på sekretesshandling och fick en kortfattad information om att två olika intervjuer (AAI och AMI – affektmedvetenhets intervju (Lech, 2007)) skulle göras vid intervjutillfället. Intervjuerna filmades och allt material avpersonifierades och märktes med koder.

Undersökningsmetoder

Intervjuerna av de elva ungdomarna gjordes i två omgångar, första intervjun innan utbildningen och den andra efter fullgjord utbildning åtta månader senare. Andra intervjuomgången avslutades med att deltagarna fyllde i en enkät (se

bilaga 3) om hur de upplevt ICDP utbildningen och vägledningen av mellanstadiebarnen. Denna enkät utformade vi själva.

I undersökningen användes en förkortad version, de tio första frågorna, av Adult Attachment Interview (AAI; Broberg, Ivarsson & Hinde, 1996) där hela intervjun består av 20 frågor. Intervjun avser att genom frågor som aktualiserar intervjupersonens anknytningshistoria försätta personen i en situation som i någon mån gör anknytningsmönstret tydligt. Frågorna handlar om förhållandet mellan den intervjuade och dennes föräldrar. Den första frågan syftar till att skapa en viss kontakt samt få den intervjuade att slappna av. De nio övriga frågorna är uppdelade i demand och permitfrågor. En demandfråga kräver ett reflekterande svar för att den intervjuade ska kunna uppnå ett högre värde på RF. Exempel på demandfrågor är: Vilken av dina föräldrar står dig närmast dig och varför? Varför hade du inte samma känsla för den andre föräldern? En permitfråga kräver inte lika tydligt ett reflekterande svar men om ett sådant ges kan det totala värdet av RF höjas. Permitfrågor kan dock inte sänka värdet (om det inte är synnerligen oreflekterande eller avvisande svar). Exempel på permitfråga är när den intervjuade uppmanas att hitta fem adjektiv som beskriver förhållandet mellan den intervjuade och dennes mamma och pappa. Därefter följer beskrivning som den intervjuade gör av varje adjektiv.

Ungdomarna fick möta samma intervjuare båda gångerna förutom en ungdom som mötte en annan intervjuare andra omgången på grund av sjukdom. Eftersom den första omgångens intervjuer var ungdomarnas första bekantskap med projektet var det viktigt att skapa en stämning av trygghet.

AAI intervjuerna transkriberades vilket sammanlagt resulterade i 249 A4 sidor. Intervjuerna blev längre vid första omgången än vid den andra. Därefter skattade båda författarna de transkriberade intervjuerna.

Skattningarnas första steg blev att hitta ord som beskriver mentala tillstånd (mental state words), ord som beskriver känslor, tankar, önskningar, intentioner och drömmar. Nästa steg var att försöka placera dessa ord i meningar som beskriver någon av de kategorier som beskrivits tidigare. Om det gick att hitta en kategori på RF i en passage, blev poängen högre. Hittades fler kategorier i samma passage blev poängen ännu högre. En passage är en mening eller stycke. Vidare ges högre poäng om personen kan reflektera mer specifikt än allmänt (Fonagy et al., 1998). vilket vi återkommer till längre fram då vi har exempel på användandet av ”jag” och ”man”.

I vår enkät handlade frågorna om ungdomarnas egna upplevelser av

utbildningen samt vilken betydelse de trodde att den haft för mellanstadiebarnen. Syftet med enkäten var att se om det fanns någon skillnad mellan resultatet av RF och deras egen upplevelse.

Vi vill även påpeka att vi som gjort dessa intervjuer, vi båda som författare samt Louise Forsgren är erfarna kliniker som är mer vana vid behandlande bearbetande samtal än forskningsintervjuer vilket troligtvis fick större genomslag vid första intervjun än vid andra.

Avgränsningar

Denna uppsats handlar om huruvida ungdomarnas reflekterande förmåga (RF) ändrats som ett resultat av att de genomgått programmet ”unga vägleder unga”. Förändringen i affektmedvetenheten hos ungdomarna som genomgått samma program kommer att beskrivas i en parallell uppsats av Forsgren (2011). Frågor om förändring i RF eller affektmedvetande hos mellanstadiebarnen eller om förändring i mellanstadiebarnens och ungdomarnas socio-emotionella förmåga har inte undersökts. Dessutom hade vi ingen kontrollgrupp att jämföra resultatet med.

Skattarnas interbedömarreliabilitet

Vi som skrivit denna uppsats skulle både intervjua vissa av ungdomarna och skatta resultaten för alla intervjuerna. Vi behövde för detta ändamål utbilda oss i skattningsförfarandet och därmed få reliabilitet som skattare. Undervisningen fick vi av Clara Möller och Fredrik Falkenström, som båda är behöriga RF skattare, under sammanlagt nio timmar. Mellan tillfällena gjorde vi egna övningar. Efter dessa utbildningstillfällen prövade vi själva med två övningsomgångar som jämfördes med Falkenströms resultat. Därefter ansåg vi oss vara redo för att testa vår samstämmighet. Enligt de riktlinjer som utarbetats av Anna Freud centret i London ska den som vill bli behörig som kodare skatta 15 intervjuer som sedan bedöms av en behörig ”Reflectiv Functioning Coder” (Möller, 2009). Resultatet för alla 15 intervjuerna blev en överensstämmelse på $r = .62$ ($p = .01$) för en av oss och $r = .63$ ($p = .01$) för den andre. På en av intervjuerna skiljde sig Falkenström och Möllers skattning och vår åt ganska mycket. Vi hade båda satt en åtta medan Falkenström och Möller skattade den som tre med motiveringen att den innehöll allt för mycket av överaktiv eller överanalytisk RF, vilket vi inte hade uppmärksammat. Om denna intervju inte räknas med och vi räknade på de 14 övriga så blev vår reliabilitet $r = .77$ ($p = .01$) och $r = .73$ ($p = .01$) vilket kan anses som relativt hög reliabilitet.

Etik

Deltagarna fick, vilket beskrivs under rubriken *genomförande*, muntlig och skriftlig information. Vi som författare var bundna av de etiska riktlinjer som beskrivs i den information som gick ut till ungdomarna och deras föräldrar innan projektet startade (se bilaga 1).

Resultat

RF-skattningarna gjordes av båda författarna. Interbedömarreliabiliteten mellan dem beräknades med intraklasskoefficienten (ICC). För skattningarna på intervjuerna före utbildningen var den .76 (average measures) och för intervjuerna efter utbildningen var den .81. Eftersom interbedömarreliabiliteten kan anses vara tillfredsställande används i de fortsatta beräkningarna medelvärde mellan dem.

Det genomsnittliga värdet på RF före utbildningen var 4.2 (SD = 1.3, medianen = 4.5, vidd 2-6) och efter utbildningen 4.5 (SD = 1.2, median = 5, vidd 2-6). Skillnaden mellan de genomsnittliga värdena före och efter utbildningen var inte signifikant ($t(1,20) = .19$, ns).

Nästa fråga gällde om det fanns något samband mellan RF-skattningarna på AAI och skattningarna av affektmedvetenhet på AMI. Tabell 1 visar korrelationerna mellan RF-skattningarna och skattningarna på några av delskalorna på AMI, före och efter utbildningen.

Som nämndes ovan finns det inte någon signifikant skillnad mellan första och andra intervjutillfällena. Men om vi ser på förändringar för de enskilda ungdomarna så visade det sig att sex ungdomar hade förbättrat sin reflekterande förmåga, tre av ungdomarna hade samma värde före och efter och två hade lägre värden vid det andra intervjutillfället.

Tabell 1. Korrelationer mellan RF och ett antal delskalor på AMI (N=11)

	RF	
	Före utbildning	Efter utbildning
AMI totalt	.37	.06
Egna affekter totalt	.26	-.10
Andras affekter totalt	.44	.21
Glädje	.47	.10
Ilska	.15	-.17
Rädsla	.26	.07
Skam	.31	.20
Skuld	.07	.14
Uppmärksamhet egen	.22	.02
Uppmärksamhet andras	.50	.26
Tolerans egen	.43	.21
Tolerans andras	.45	.13
Emotionell uttrycksförmåga egen	.23	-.24
Emotionell uttrycksförmåga andras	.50	.19
Begreppslig uttrycksförmåga egen	.01	-.37
Begreppslig uttrycksförmåga andras	.24	.24

Inga av korrelationerna i tabellen är signifikanta. Om man ser på de absoluta värdena är de påtagligt högre vid det första tillfället än vid det andra, och vid båda tillfällena påtagligt högre för medvetenhet om reaktioner på andras affekter än om medvetenhet om egna affekter.

Illustrationer av RF:s huvudgrupper

Som redan beskrivits kan förekomsten av mentala tillstånd delas in i fyra huvudgrupper med ett antal undergrupper. I det här avsnittet ges exempel på citat från intervjuerna som illustrerar dessa huvudgrupper:

Medvetenhet om mentala tillståndens natur

”Det är svårt att komma upp med minnen så här på beställning. Det är klurigt alltså”.

Förståelse av sambandet mellan mentala tillstånd och beteenden

”Ehm, jag idrottade ganska mycket när jag var liten, och provade många olika sorters idrott, men fastnade så småningom för simning, och han [pappa] var ju mycket med på träningar och tävlingar och kunde känna hans glädje när det gick bra för mig på träningar eller tävlingar. När jag berättade hur bra det gått så syntes det hur glad han blev och man fick tillbaka liksom glädje över det jag gjort, liksom”.

Ett utvecklingsperspektiv när det gäller mentala tillstånd

”Då kände jag mig väldigt orättvist behandlad för att jag tyckte inte jag var den som gjort mest då, men nu i efterhand förstår jag ju att han inte kunde ha tagit en annans unge och skälla ut den då. Men i det läget så kände jag mig väldigt utsatt”.

Mentala tillstånd i förhållande till intervjuaren

Den som intervjuas är medveten om intervjuarens reaktioner enligt följande dialoger.

”Även fast då mina vänner nu inte har en bra relation betyder ju inte det att jag inte kan ha en bra relation med var och en med dom, om du förstår vad jag menar”.

”Mmm, det känns som att du har något svar som du vill att jag ska säga?”

-Nej, släpp det för det har jag inte.

- Nej, du ser så finurlig ut där”

Illustration av användandet av ”jag” eller ”man”

Med följande illustration vill vi visa att det finns exempel på att bruket av ”man” ökar och ”jag” minskar vid mer affektladdade svar. På första demandfrågan: ”Vem av dina föräldrar stod du närmast och varför?” blev ett svar; ”Nej JAG tycker inte den var så svår det är väll uppenbart det var väll pappa då. Det känns som JAG sagt allt liksom (*ja*) det här med tryggheten och att det var min bästa kompis. JAG hade inte så många kompisar i skolan när JAG var liten (*nä*). Han var där hela tiden och ja (*hmm*) Ja”

Följdfrågan löd: ”Och varför tänker du att du inte hade samma närhet med din mamma?”

”Ja för att hon var som hon var och JAG var som JAG var. Vi gick inte ihop liksom MAN vill inte vara nära någon som inte är jättebra, bra för en på det sättet. MAN vill inte vara nära någon nu som vuxen som MAN känner att MAN inte får något tillbaka av. Det väljer MAN som vuxen att ta avstånd från vilket MAN inte kan göra när MAN är barn (*nä, kanske framför allt inte med sina föräldrar kanske*) nä precis som MAN egentligen behöver genom hela livet. Det är först nu när MAN blir äldre som MAN förstår att MAN kan faktiskt jobba på det, att göra någonting åt det. (*hmm*) MAN väljer ju inte sina föräldrar liksom”.

Resultaten av enkätvaren

Deltagarna besvarade även en enkät (bilaga 3) om den egna upplevelsen av utbildningen. Den handlade om hur deltagarna själva skattade betydelsen av ICDP utbildningen och vägledningen av mellanstadiebarnen?

Den första frågan undersökte hur deltagarna upplevde att ICDP utbildningen var för dem. Av de elva som besvarade frågan ansåg sex att utbildningen var ”oerhört givande” och fem tyckte att den var ”givande”.

Nästa fråga *Hur var det för dig att förmedla ICDP utbildningen till mellanstadiebarnen?* skattades något lägre. Fem deltagare tyckte att det var ”oerhört givande” att vägleda mellanstadiebarnen, fyra tyckte att det var ”givande”, en upplevde vägledningen som ”varken bra eller dålig”, en deltagare svarade inte på frågan och skriver som kommentar att personen inte kan besvara frågan, då nivå två (vägledning av mellanstadiebarn) inte har slutförts på grund av utlandsresa.

Fråga tre handlar om hur de intervjuade trodde att mellanstadiebarnen uppfattade ICDP utbildningen och således den vägledning som de fick av gymnasiesterna/folkhögskoleeleverna. Här var deltagarnas skattningar av sina upplevelser lägre. Fem personer skattade ”givande”, fem skattade ”varken bra eller dåligt” och en person svarar inte, se ovan. Ingen skattade således ”oerhört givande”, ”dåligt” eller ”uselt”.

Att gå ICDP utbildningen och att förmedla den till mellanstadiebarnen skattades alltså högre än skattningarna av mellanstadiebarnens mottagande av vägledningen, då nästan halva gruppen (fem personer) trodde att mellanstadiebarnen tyckte att vägledningen var ”varken bra eller dålig”.

Fråga fyra lyder: *Har du förändrats på något sätt av att gå ICDP utbildningen?* Samtliga deltagare beskrev att de hade förändrats på något sätt. De kategorier som utkristalliserades utifrån svaren var: *Samspel* (sju beskrivningar), *beröm* (en beskrivning), *ökad kunskap och nytt sätt att tänka* (fyra beskrivningar), *ökad förståelse för egna och andras känslor* (sju beskrivningar) samt *empati* (två beskrivningar).

Här följer ett exempel på en deltagares svar som tillhör flera kategorier: *ökad kunskap, ökad förståelse av egna och andras känslor* samt *empati*. ”Större kunskap, mer att genomföra med och relatera till. Förstår skadan av skam och skuld. Större vilja att hjälpa andra. Större intresse för barn och dess utveckling”.

I kategorin *samspel* exemplifierar en deltagare hur han eller hon upplever sig ha förändrats av genomgången ICDP utbildning; ”Jag har ökat min medvetenhet inför samspelet med barn och människor i allmänhet. Jag kan använda detta både i privat- och yrkeslivet”.

En annan deltagare exemplifierar sitt sätt att förändras kring två kategorier, såväl *samspel* som *känslor* ”I mitt sätt att tänka gällande känslor samt mitt sätt att

bemöta andra människor”. En annan deltagare uttrycker det på följande sätt ”Jag har blivit bättre på att tolka känslor, är mer lyhörd och funderar mer över samspel och relationer”.

I kategorin *ökad förståelse för egna och andras känslor* fanns flera beskrivningar, till exempel ”Är bättre på att sätta ord på känslor, bättre på att prata om känslor”. Ett annat exempel kring utveckling av egna och andras känslor med ett inslag av ökad samspelskompetens ”Tänker mer på att det är viktigt att visa känslor. Behandlar de flesta jag möter efter ICDP:s tankar. Får lättare kontakt med nya människor. Är mer säker på hur jag ska handskas med barn”.

Den sista frågan i enkäten undersöker om deltagarna upplever att de har förändrats på något sätt av att vägleda mellanstadiebarnen genom ICDP. En deltagare har inte svarat alls på frågan, då deltagaren inte har väglett mellanstadiebarnen. Det är således tio personer som följande kategorisering baseras på: *Inte så stor förändring* (en beskrivning), *egna och andras känslor* (två beskrivningar), *samspel och kommunikation* (sex beskrivningar), *ökade färdigheter* (två beskrivningar), *integrera ICDP i praktiken* (tre beskrivningar). Den person som inte upplevde så stora förändringar av att vägleda mellanstadiebarnen beskrev följande; ”Inte så mycket som jag trodde. Tiden med barnen var knapp och det var svårt att fokusera. Arbetet kring lektionerna var inte så styrt, vilket var på både gott och ont”.

En av beskrivningarna i kategorin *egna och andras känslor* lät så här; ”Det har fått mig att förstå hur viktigt det är för barn att ta och känna sina egna känslor. Det är oerhört viktigt att prata om känslor med barn. För det som det inte finns ord på existerar inte, för människor”.

Kategorin *samspel och kommunikation* hade flest beskrivningar och kunde formuleras så här; ”Jag har lärt mig att ha större förståelse i vissa situationer till exempel vid bråk. Även blivit bättre på att kommunicera med yngre” eller ”Man vet hur man ska hantera sig med mindre barn och det var en jättebra erfarenhet för framtiden när man själv får egna barn”.

I kategorin *ökade färdigheter* avsågs färdigheter i situationen som till exempel tala inför en grupp eller att utveckla sin pedagogiska förmåga. ”Känner mig säkrare i att stå framför människor och prata. Jag har fått ett större självförtroende av att klara av att leda en hel klass. Har själv tagit in ICDP:s teman bättre genom att lära ut dem till barnen. Nu vet jag hur man kan använda ICDP i praktiken”. Citatet är exempel på kategorin *integrera ICDP i praktiken*.

Sammanfattningsvis kan man säga att deltagarna upplevde att de förändrats av att vägleda mellanstadiebarnen och att dessa förändringar främst gällde samspel och kommunikation med barn.

Diskussion

Resultaten av undersökningen var dels de kvantitativa skattningarna av ungdomarnas RF före och efter utbildningen, dels deras nedskrivna enkätsvaren på utbildningen. Resultatet av jämförelsen mellan RF-skattningarna före och efter utbildningen innebar att det inte fanns någon signifikant skillnad. Däremot tyckte alla ungdomarna att utbildningen var givande och upplevde den som värdefull. På frågorna hur det var att förmedla kunskaperna i ICDP till mellanstadiebarnen samt hur ungdomarna trodde att barnen uppfattade utbildningen blev resultaten något lägre. Ungdomarnas subjektiva behållning av utbildningen motsvarades alltså inte av någon signifikant förändring avseende deras reflekterande förmåga.

Först några funderingar över varför skillnaden i RF inte blev större. Olika former av kriser samt psykisk eller emotionell anspänning kan sätta ner förmågan att kunna mentalisera, i alla fall tillfälligt (Fonagy et al., 2005; Fonagy & Bateman, 2006). Vi tyckte oss se hos flera av de ungdomar vi intervjuade vid andra intervjutillfället var de mer spända och/eller nervösa. Vilket skulle kunna illustreras av följande citat ”Gud vad hemsk jag känner mig alldeles minneslös”. Första gången var ungdomarna inte förberedda på samma sätt och blev mer överraskade. Andra gången var de mer förberedda och även om inte alla kom ihåg exakt vilka frågor vi ställde så kom de säkert ihåg att intervjun var både lång och för många emotionellt ansträngande. Möjligtvis kanske någon kunde tro att vi skulle kontrollera vad de lärt sig och att det i en förlängning skulle påverka deras betyg på examensuppgiften. Vi vet inte om andra intervjun påverkats av detta men om den har gjort det så borde poängen på denna bli något lägre.

I två tidigare examensuppsatser som presenterats på Linköpings universitet har vuxnas reflekterande förmåga undersökts. Strandberg och Svensson (2009) kom fram till ett medelvärde för RF på 4,0 hos de förskolelärare de undersökte. I den andra (Möller, 2009) undersökte författaren psykoterapeutstudenter i Linköping och kom fram till medelvärdet 4.6. Ungdomarna i vår undersökning hade i den första intervjun 4.2 och i den andra 4.5. Värdet i denna studie ligger alltså nära normalvärdet för vuxna och det är inte sannolikt att det skulle öka särskilt mycket av den utbildning som de var med om. Och med förståelsen att högre

värden än 4-5 både kan ses som resultat av en trygg anknytning liksom ett uttryck för ”earned security” (Target, 2008) torde en ökning från fyra till fem eller från fem till sex inte vara trolig att förvärva under en utbildningssituation.

Personer med trygg anknytning kan variera i RF mellan höga och låga värden. Graden av trygg eller otrygg anknytning har betydelse för RF men individuella skillnader finns. Enligt Target (2008) menar Fonagy att personer med trygg anknytning har mindre behov av att aktivera anknytningssystemet i en akut situation. Hög RF ger större frihet att agera i stressfyllda situationer. Den av ungdomarna som började på lägst nivå var den som ökade mest. Den andre ungdomen som skattades för låg RF upplevdes av den som intervjuade som en person med trygg anknytning, vilket skulle kunna förklara varför den ungdomens RF värde inte ökade

Korrelationen mellan RF och AMI

Det fanns inga signifikanta korrelationer mellan RF och AMI. Studiens låga statistiska power kan ha bidragit till detta resultat. Trots detta resultat kan det vara värt att fundera över de tendenser som framträdde i resultaten.

Korrelationen mellan RF och AMI totalt var före utbildningen .37 och efter .06. Korrelationen vid första intervjun kan anses som måttligt stark och vid andra som låg. En förklaring till att samstämmigheten inte blir högre skulle kunna vara att undersökningarna svarar mot olika förmågor inom samma individ. Ett syfte med RF intervjun är att försätta personen i en svår situation och att överraska det omedvetna (Steele & Steele, 2008). AMI intervjun lyfter fram de kognitiva förmågorna där de intervjuade uppmanas att svara på hur olika affekter påverkar honom eller henne själv och andra. Tanken är inte här att utmana anknytningsmönstren. Eller så kan vi skifta position och argumentera att affekterna är medfödda (Tomkins 1962, 1963) och till vissa delar omedvetna och att RF påverkas mer av våra kognitiva förmågor än vad affekterna gör.

Att korrelationen vid andra intervjun var lägre kan ha flera orsaker. Det kan vara en ren tillfällighet. En annan förklaring kan vara att det fanns en tendens till större förändring av RF än AMI även om ingen av dessa var signifikanta. Eller så uppstod det en viss mätnad vid andra intervjun speciellt under AMI delen som kom efter AAI intervjun. Våra intervjuer kan ses som två separata undersökningar av RF och AMI och resultaten visar då att korrelationen mellan RF och AMI vid ett tillfälle vara måttligt stark och vid det andra inte fanns alls.

Våra funderingar när det gäller varför korrelationen med RF är starkare när det gäller andras affekter än egna är att det är möjligt att ungdomar som går in i

dessa projekt från början har en benägenhet att rikta uppmärksamheten på andras känslor än på sina egna. Ett påstående som skulle kunna motsägas av att korrelationen var mindre vid andra intervjutillfället när de rent faktiskt haft ytterligare tillfällen att fundera över andra. Vidare är hela projektet inriktat på att uppmärksamma andra och därmed även andras affekter. Frågorna under första delen, RF-delen, handlar om förhållandet till föräldrarna, alltså andra personer. När vi under intervjun kom in på andra delen, AMI-delen, var kanske ”tillväjnningen” att fundera över andra tillräckligt stor för att fortsätta under AMI intervjun.

En av de viktigaste uppgifterna under tonårstiden är att söka sin identitet, identitetsutveckling samt moralutvecklingen (Wrangsjö, 2006). Detta påverkar förhållningssätt, normer och värderingar kring tankar och handlingar i olika situationer, vilket borde medföra en ökad mentaliseringsförmågan. Samtidigt som en av de viktigaste uppgifterna för en tonåring är att få ordning på sina egna känslor vilket borde medföra en allt större självupptagenhet. Detta skulle kunna innebära i normalutvecklingen en ökad mentaliseringsförmåga i förhållande till sina egna mental states. Fonagy et al. (2002) menar att ungdomar nyligen har separerat ut sig som individer och är i en process av att integrera ett mer komplext tänkande om sina egna och andras upplevelser. Detta skapar en överkänslighet för mentala processer. Ett mer abstrakt tänkande kring egna och andras inre upplevelser kan skapa en ansträngning på deras RF och försämra deras förmåga att reflektera. Vår hypotes är att ungdomar svänger mellan dessa positioner och att detta är situationsbundet. Perioder av inåtvändhet skulle kunna påverka den mätbara reflektiva förmågan negativt, vilket medför låg mätbar RF. Medan den andra polen då ungdomen är utåtriktad skulle kunna uppfattas som ökad RF. Om dessa perioder av inåtvändhet och utåtriktande svänger någorlunda snabbt, vilket det enligt vår hypotes gör, så kan åtta månader, som var den tid som förflöt mellan intervjuerna, vara tillräcklig för ett naturligt skifte av det egna mentala tillståndet . Tyvärr har vi inte kunnat hitta någon litteratur som direkt styrker vårt antagande men tycker ändå det är viktigt att fundera över ungdomars förmåga till mentalisering under den väldigt känsliga och omvälvande ålder som de befinner sig i. Nästan all litteratur som finns omkring mentalisering beskriver relationen mellan anknytningspersonerna och det lilla barnet vilket kanske inte är så konstigt eftersom anknytningsteorin är grunden för hela mentaliseringskonceptet. Men om det är någon period i livet som sätter anknytningsrelationen på prov till den eller de primära anknytningspersonerna så är det enligt vår uppfattning tonårstiden. Att beskriva och utforska vidare mentaliseringsprocessen under adolescensen tycker vi är angeläget.

I resultatdelen hade vi olika citat, som placerades i olika huvudgrupper.

Ungdomar har ofta ett språk som skiljer sig från vuxna. Vår upplevelse i intervjuerna var att de oftare använder "man" istället för "jag". Kanske är de inte lika skolade i att använda språket på ett reflekterande sätt. Ska skattningarna göras annorlunda för ungdomar eller går det att använda manualen som den är? Kanske handlar språket istället om utbildningsnivå oavsett ålder och att ungdomar generellt sett har lägre utbildningsnivå. Hur mycket påverkar språket reflektionsförmågan och därmed RF? Enligt Steele och Steele (2008) är personlig karaktär och utbildningsnivå åtskilt från RF. Men stämmer det? När vi tittade på första demandfrågan; "Vem av dina föräldrar står du närmast och varför?" blev resultatet hur ungdomarna använde "jag" och "man" lite svårt att tolka. Vissa ungdomar visade en tydlig tendens att använda "man" vid mer känslomässigt svåra svar och att detta är enligt manualen ett tecken på att RF minskat (Fonagy et al., 1998) vilket vi också tycker skedde i det citat som finns redovisat i resultatdelen. Den ungdomen använde uteslutande "jag" när den beskrev sitt förhållande till föräldern med en mer okomplicerad anknytning och "man" vid beskrivningen av förhållandet till föräldern med en mer komplicerad anknytning. Detta var något som vi inte tog hänsyn till i vår skattning vilket när vi tittat på utskrifterna i efterhand kanske borde ha gjort. Vi fick också flera svar där vi inte kunde se någon liknande tydlig tendens utan att "jag" och "man" användes mer oförutsägbart.

Begränsningarna i studie

Studien har flera begränsningar. En av dem är att det inte fanns någon kontrollgrupp. Vi kan alltså inte veta hur ungdomar som inte deltog i ICDP skulle ha utvecklats. Under åtta månader kan det hända mycket i en ungdoms liv av både positiva och negativa händelser som kan påverka resultatet. Hur skulle till exempel en förälskelse påverka resultatet? Eller kan det vara så att dagsformen kan påverka resultatet. Detta kan påverka resultatet uppåt eller nedåt på både första och andra intervjun vilket då skulle göra resultatet mindre förutsägbart. Enligt Target (2008) så verkar RF fluktuera mycket inom den egna personen, olika minnen kan skapa symtom som innebär att RF skiftar.

Våra intervjuer var det första mötet som ungdomarna hade med projektet. Vi som intervjuare var ovana med den här typen av undersökningar och hade ett uttalat syfte att skapa en stämning av trygghet. Dessa faktorer kanske gjorde att båda parter ansträngde sig mer genom hela den första intervjun.

Intervjuerna gjordes vid två tillfällen, påverkar detta resultatet? Kan det vara så att det sker en viss tillvänjning eller mättnad, kanske omedveten, att ungdomarna och intervjuarna inte kan upprätthålla samma intresse under andra intervjun som vid den första? Gör det att RF värdet blir lägre. I vårt fall skulle det kunna innebära att resultatet på RF blev lägre andra intervjun. Dessutom

kanske det påverkade AMI-delen mer, som vid båda intervjuerna kom efter AAI-intervjun.

Även tekniska problem kan ha bidragit till att vissa intervjuer fick lägre skattningsresultat. Vid den andra intervjun med en av ungdomarna slutade kameran att fungera vilket upptäcktes för sent. Detta gjorde att en stor del av intervjun fick göras om. Ungdomen fick alltså svara på vissa av frågorna två gånger. På denna intervju fick ungdomen lägre poäng än vid den första intervjun. En möjlig förklaring till att poängen här blivit lägre är att det kan ha skett ett störningsmoment samt en tillvänjning och därmed en omedveten strävan efter att snabba på intervjun, vilket gjorde att eftertänksamheten blev mindre. Rent faktiskt hamnade vi även i tidsbrist vid denna intervju.

Synpunkter på skattningsförfarandet

När vi jämförde resultaten mellan oss som skattare fann vi att det fanns en benägenhet att skatta intervjuer vi själva gjort högre. Detta blev särskilt tydligt med två ungdomar och de fyra intervjuerna vi gjorde med dem. Intervjuerna var relativt långa, båda ungdomarna hade lätt för att prata (vilket inte är samma sak som att kunna reflektera) och använde flera uttryck som kunde tolkas som tecken på mentala tillstånd. Det visade sig att vi bedömde olika när det gällde om dessa kan bedömas som äkta eller mer som ett resultat av en hyperaktiv, överanalytisk RF. Antingen har den ena skattaren blivit ”förförd” till att tro att dessa ungdomar har en högre RF än vad de verkligen har eftersom det är svårt att avgöra när en reflektiv förmåga är äkta och när den är överanalytisk/inlärd eller så har utskriften gjort att mycket av det sammantagna intrycket av intervjusvaren försvunnit. I manualen (Fonagy et al., 1998) beskrivs att endast explicita uttryck för RF ska tas i beaktande för bedömningen. Men glömmer vi då inte affekternas betydelse i mänskligt samspel? Allt det som innefattar vilket intryck eller känslor som väcks hos andra, hur turtagande sker, hur stor del av informationen från en människa till en annan som är explicit och hur mycket som är implicit (Stern, 2004). Vi förstår att den typ av forskning vi deltagit i vill komma bort från dessa faktorer vilket också troligtvis till stora delar sker genom transkriberingarna. Ansiktsuttryck, gester, minspel och leenden försvinner i utskriften, endast explicita uttryck för mentala tillstånd återstår. Men är inte det affektiva budskapet viktigt i hur ett mentalt tillstånd ska bedömas hos en annan människa (något som vi alla mer eller mindre medvetet använder i vår vardag) trots att det kan vara svårt att mäta i alla fall med hjälp av kvantitativa metoder?

Referenser

- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M., Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Allen, J. G., Fonagy, P., & Bateman, A. W. (2008). *Mentalizing in clinical practice*. Washington, DC: American Psychiatric Publishing.
- Bergman, P., & Edenhammar, K. (2007). *Vägledande samspel för föräldrar*. Stockholm: ICDP Sweden & Allmänna arvsfonden.
- Blatt, S. J., & Luyton, P. (2009). A structural – developmental psychopathology: Two polarities of experience across the life span. *Development and Psychopathology*, 21, 793-814.
- Broberg, A., Ivarsson, T., & Hinde, M. (1996). *Anknytningsintervjun: Svensk översättning och bearbetning*. (Rapportserien, nr 2). Göteborgs universitet, Psykologiska institutionen.
- Carlberg, G. (1994). *Dynamisk utvecklingspsykolog*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Csibra, G., & Gergely, G. (1998). The teleological origins of mentalistic action explanations: a developmental hypothesis. *Development Science*, 1, 255-259.
- Dumontheil, I., Apperly, A., & Blakemore, S. (2010). Online usage of theory of mind continues to develop in late adolescence. *Developmental Science*, 13, 331–338.
- Fonagy, P. (2003). The development of psychopathology from infancy to adulthood: The mysterious unfolding of disturbance in time. *Infant Mental Health Journal*, 24, 221-239.
- Fonagy, P. (2008). The mentalization-focused approach to social development. In F. N. Busch (Ed.). *Mentalization. Theoretical considerations, research findings, and clinical implications*. (pp. 3-36) New York: The Analytic Press Taylor & Francis Group.
- Fonagy, P., & Bateman, A. W. (2006). Mechanisms of change in mentalization based treatment of BPD. *Journal of Clinical Psychology*, 62, 411-430.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E., & Target, M. (2002). *Affect regulation, mentalization, and the development of the self*. New York: Other Press.
- Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E., & Target, M. (2005). *Affect regulation and the development of the self*. London: Karnac.
- Fonagy, P., Steele, M., Moran, G., Steele, H., & Higgitt, A. (1991). The capacity for understanding mental states: The reflective self in parent and child and its significance for security of attachment. *Infant Mental Health Journal*, 13, 200-216.

- Fonagy, P., & Target, M. (1996). Playing with reality: 1: Theory of mind and the normal development of the psychic reality. *The International Journal of Psychoanalysis*, 77, 217-233
- Fonagy, P., & Target, M. (1997). Attachment and reflective function: Their role in self-organization. *Development and Psychopathology*, 9, 679-700.
- Fonagy, P., Target, M., Steele, H., & Steele, M. (1998). *Reflective-functioning manual Version 5. For application to Adult Attachment Interviews*. London: University College London.
- Forsgren, L. (2011). *Bidrar Vägledande samspel/ICDP till att öka ungas effektmedvetenhet?* Examensuppsats. Linköpings universitet.
- Gergely, G., & Csibra, G. (2003). Teleological reasoning in infancy: The naïve theory of rational action. *Trends in cognitive Sciences*, 7, 287-292.
- Havnesköld, L., & Risholm-Mothander, P. (2009). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Liber.
- Hundeide, K. (2001). *Vägledande samspel: handbok till ICDP, International Child Development Programmes*. Stockholm: Rädda Barnen, ICDP, Sweden.
- Lech, B. (2007). Intervjuguide för kartläggning av affektmedvetenhet; egna och andras affekter. Affect consciousness interview- revised ACI-R (opublicerat dokument).
- Lech, B., Andersson, G. & Holmqvist, R. (2008). *Consciousness about own and others' affects. A study of the validity of a revised version of the Affect Consciousness Interview*. Linköping: Linköpings universitet.
- Mangs, K., & Martell, B. (1995). *0-20 år i psykoanalytiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Mohaupt, H., Holgersen, H., Binder, P-E., & Høstmark- Nielsen, G. (2006). Affect consciousness or mentalization? A comparison of two concepts with regard to affect development and affect regulation. *Scandinavian Journal of Psychology*, 2006, 47, 237-244
- Monsen, J., & Monsen, K. (1999). Affect and affect consciousness: A psychotherapy model integrating Silvan Tomkins' affect - and script theory within the framework of self- psychology, In A. Goldberg (Ed). *Pluralism in selfpsychology: Progress in self psychology, vol 15*, 287-306. Hillsdale, NJ: Analytic Press.
- Möller, C. (2009). *I gränlandet mellan dig och mig*. Examensuppsats. Linköpings universitet.
- Rydén, G., & Wallroth, P. (2008). *Mentalisering, att leka med verkligheten*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Slade, A. (2005). Parental reflective function: An introduction. *Attachment & Human Development*, 7, 269-281.

- Slade, A., Grienenberger, J., Bernbach, E., Levy, D. and Locker, A. (2005). Maternal reflective functioning, attachment, and the transmission gap: A preliminary study. *Attachment & Human Development*, 7, 283-298.
- Steele, H., & Steele, M. (2008). On the origins of reflective functioning In F. N. Busch (Ed.), *Mentalization. Theoretical considerations, research findings, and clinical implications*. (pp. 133-158). New York: The analytic press Taylor & Francis group.
- Stern, D. (2004). *Ögonblickets Psykologi*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Svensson, U., & Strandberg, E. (2009). *Lyhördhet i samspel med barn – en undersökning om reflekterande förmåga och emotionell tillgänglighet*. Examensuppsats: Linköpings universitet.
- Target, M. (2008). Commentary. In F. N. Busch (Ed.), *Mentalization. Theoretical considerations, research findings, and clinical implications*. (pp. 261-280). New York: The analytic press Taylor & Francis group.
- Tomkins, S. (1962). *Affect, Imagery, Consciousness. Vol. 1 positive affects*. New York: Springer.
- Tomkins, S. (1963). *Affect, Imagery, Consciousness. Vol. 2 negative affects*. New York: Springer.
- Wennerberg, T. (2010). *Vi är våra relationer*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Wrangsjö, B. (2006). Kliniska synpunkter på identitetsutvecklingen. Frisen, A., & Hwang, P. (Red.). *Ungdomar och identitet*. (s. 126-148). Stockholm: Natur & Kultur.

Utvärdering av Projektet Unga vägleder Unga i Programmet Vägledande samspel/ICDP

Beskrivning av Programmet Vägledande samspel/ICDP

Programmet Vägledande samspel ICDP är ett hälsofrämjande program som avser att *öka lyhördsheten* hos vuxna och omsorgsgivare i samspelet med barn genom att bidra till *ökad medvetenhet* om barnets positiva sidor och den egna förmågan. Programmet kan beskrivas som ett *relations- och resursorienterat "sensitiveringsprogram"*. Programmet är uppbyggt kring åtta samspelsteman (Hundeide, 2001; Rye, 1994). Avsikten är att skapa ett väl utvecklat samspel mellan vuxna och barn, barn sinsemellan och mellan vuxna.

Beskrivning av projektet Unga Vägleder Unga

Målet med projektet är att främja barns psykiska och fysiska hälsa genom att medvetet arbeta för att utveckla ett positivt samspel mellan barn och barn. För att nå detta mål utbildas en grupp gymnasieelever (minst 10 personer) i programmet Vägledande samspel/ICDP.

Genom att ge unga elever (gymnasieelever) gedigna redskap för att förmedla samspel kan de i sin tur ge ett gott stöd till yngre barn (mellanstadiebarn). De kan fungera både som modeller för de yngre barnen att identifiera sig med och ta efter roller och beteenden. Som ung vuxen antas du också en helt annan möjlighet att trovärdigt förmedla ett budskap på en nivå som barnen lätt kan ta till sig och tycka om.

När gymnasisterna är klara med utbildningen "utbildar" de i sin tur en klass mellanstadieelever. Programmet behöver naturligtvis anpassas till elevernas ålder och mognadsnivå. Barnen får under ledning av gymnasieeleverna hjälp att skapa sitt eget utbildningsmaterial och att ha dialog med gymnasieeleverna om samspel och relationer, med utgångspunkt i de åtta temana.

Eleverna får göra en utvärdering före och efter programmets genomförande.

Utvärderingsinstrumenten hämtas från den stora utvärderingen av programmet ICDP som genomförs i samarbete med Linköpings universitet. Avsikten med utvärderingen i detta sammanhang är att se om eleverna upplever någon skillnad i trivsel och i minskad mobbning. De vuxna på skolan kommer att få göra en liknande bedömning av stämning i barngruppen.

Syfte

Syftet med undersökningen är att undersöka effekten av Gymnasieungdomarnas "utbildning" hos mellanstadiebarn. Ökar Mellanstadiebarns socioemotionella förmåga i jämförelse med andra barn i samma ålder utan sådan "utbildning". Vi vill då se om deras reflekterande förmåga och affektmedvetenhet och självskattningar förändras till det bättre.

Vi vill även titta på Gymnasieungdomarnas eget deltagande i utbildning i Programmet Vägledande samspel/ICDP. Leder utbildningen till förändrad affektmedvetenhet och reflektionsförmåga hos Gymnasieungdomarna.

Specifika frågeställningar

5. Påverkas mellanstadiebarnens socio-emotionella förmåga (Videouptagning -EAS?)Läroavvärdering????) av Gymnasieungdomarnas ”utbildning”?
6. Påverkas mellanstadiebarnens affektmedvetenhet (AMI) av ”utbildningen”?
7. Påverkas mellanstadiebarnens självskattningar (sådana är jag, ENR) av ”utbildningen”?
8. Påverkas mellanstadiebarnens reflekterande förmåga (RF) av ”utbildningen”?
9. Påverkas Gymnasieungdomarnas affektmedvetenhet (AMI) av utbildningen?
10. Påverkas Gymnasieungdomarnas reflekterande förmåga (RF) av utbildningen?
11. Påverkas Gymnasieungdomarnas samspelsförmåga (Videoupptagning - EAS)
12. Finns det samband mellan mellanstadieungdomarnas förändring och Gymnasieungdomarnas?

Deltagare

Deltagare är de 10 gymnasieungdomar som utbildas i programmet hösten 2009.

Deltagare i intervjuer (AMI, RF) är ett slumpvist urval på ca 15 elever av de ca 60 mellanstadiebarn som deltar i Gymnasieungdomarnas ”utbildning” under våren 2010.

Deltagare är även ett slumpvist urval på 15 av de ca 60 mellanstadiebarn i de jämförelseklasser som finns på respektive skola.

Lärare (6) till ungdomarna på mellanstadieskolorna deltar också med sina värderingar av barnens förmåga med början 2009.

Alla mellanstadiebarn besvarar självskattningsformulär.

Metod

Den första delen av utvärderingen kommer att utföras våren 2009 med hjälp av videospelade intervjuer med Gymnasieungdomarna. Förkortade versioner av RF och AMI kommer att användas. *Affektmedvetenhetsintervjun* (AMI; Lech, Andersson & Holmqvist, 2008) är en intervju som avser kartlägga en individs medvetenhet om hur affekter hos henne själv och som visas av andra påverkar henne. Intervjun har använts i en rad kliniska och icke-kliniska sammanhang och vi har även använt den i vår pilotundersökning av deltagare i ICDP-utbildningar.

Adult Attachment Interview (AAI; (AAI; Main, Caplan & Cassidy, 1985) används för att kartlägga en individs anknytningsmönster, och kan också användas för att undersöka individens *Reflekterande förmåga* (RF, ref). Eftersom vårt syfte är att skatta RF har vi valt att förkorta intervjun till de 10 första frågorna.

Dessa följs upp efter fullföljd egen utbildning sen höst 2009. Även ett urval av mellanstadiebarn i både deltagargruppen och kontrollgruppen intervjuas med samma intervju hösten 2009. Alla mellanstadiebarn kommer Lärarna i respektive klass kommer även genomföra sina utvärderingar av respektive klass under hösten 2009.

Gymnasieungdomarna kommer även att genomföra en 20 minuters videoupptagning med samspelsekvens med ett yngre barn. Dessa samspelsekvenser analyseras enligt *Emotional Availability Scales* (EAS; Biringer et al., 1998). EAS är en skattningmetod för att mäta förmåga att samspela med sitt barn på ett konstruktivt sätt. I detta fall gymnasieungdomens beteende skattas på delskalorna lyhördhet, struktur, respekt för barnets integritet och avsaknad av fiendlighet. Dessutom skattas barnets beteende på två delskalor: svarsbenägenhet och förmåga att engagera föräldern. Om möjligt kommer vi även delar av mellanstadieungdomarna kan genomföra videoupptagningar.

Utvärderingen kommer därefter att genomföras för alla grupper vid projektet avslut i maj 2010.

Självskattningsformulär kommer även att besvaras av mellanstadiebarnen tidig höst 2009 och sen vår 2010.

Följande formulär kommer att användas:

Sådan är jag fylls i av ungdomen. Det består av 100 frågor, som handlar om hur man ser på sig själv, sina egna och kompisars handlingar i skolan och på fritiden.

Erfarenheter av nära relationer(ENR) fylls i av ungdomen. Här tar ungdomen ställning till 36 påståenden om hur de upplever en nära relation.

Jämförelsegrupp

Det finns en kontrollgrupp i samma årskurs till varje mellanstadieklass på respektive skola. Det är av praktiska skäl inte möjligt att randomisera deltagarna till olika utbildningsalternativ. En viss kontroll för risken att det sker en spontan förändring, som skulle kunna bero på deltagarnas förväntningar eller motivation för denna typ av utbildning, skulle kunna ske i ett senare skede genom att kontrollgruppen startar efter att den första omgången genomfört sin utbildning.

Förändringar under detta halvår, innan utbildningen har kommit igång, kan då jämföras med de förändringar som eventuellt sker i samband med utbildningen och med den tidigare gruppen.

Etiska synpunkter

Risken för att ungdomar och föräldrar kan uppleva frågeformulären som intrång i den personliga integriteten måste vägas mot behovet att undersöka effekten av utbildningsinsatsen. Denna fråga har också, och kanske i ännu högre grad, relevans när det gäller de barn som kommer att delta i videoinspelade intervjuerna. Men samtidigt sker alla dessa insatser under frivillighet, det kan tänkas att intervjuer och formulär ger möjlighet till eftertanke och att bli lyssnad till som kan vara av godo.

Alla deltagande, såväl föräldrar och barn som lärare, kommer att informeras om undersökningens syfte och tillvägagångssätt. De kommer att upplysas om att deltagande i undersökningen är helt frivillig, att de inte kommer att påverkas i något avseende om de väljer att inte delta och att de när som helst kan välja att avbryta sitt deltagande. Informationen till dem kommer att ske muntligt och skriftligt.

Rolf Holmqvist, Professor vid Linköpings universitet
Paul Bergman, ICDP- Sweden,
2009-05-06

REFERENSER

Hundeide, K. (2001). *Vägledande samspel: handbok till ICDP, International Child Development Programmes*. Stockholm: Rädda Barnen, ICDP, Sweden.

Rye, H. (1994). *Bättre samspel med tidig hjälp: Nya metoder och nya möjligheter*. Stockholm: Liber.

ÖVERENSKOMMELSE OM DELTAGANDE I UTVÄRDERING AV UTBILDNING I VÄGLEDANDE SAMSPEL

Härmed ger jag mitt samtycke till att medverka i ett utvärderingsprojekt som handlar om effekterna av utbildning i Vägledande samspel.

Följande villkor för min medverkan gäller:

1. Endast forskargruppen har tillgång till insamlat material.
2. Materialet förvaras så att inga obehöriga kan få tillgång till det.
3. Alla personnamn och andra personliga förhållanden som skulle kunna möjliggöra igenkännande av mig själv som person skall förvrängas eller tas bort ur resultatredovisningar och publikationer.
4. Allt material skyddas av sekretess och tillhör forskargruppen vid Institutionen för beteendevetenskap och lärande vid Linköpings universitet.
5. Jag kan när som helst avbryta vår medverkan i utvärderingsprojektet utan att detta får några negativa konsekvenser i något avseende för mig och mitt barn.

_____	_____	_____
Namn	Ort	Datum

För att materialet används enligt ovanstående villkor ansvarar

_____
Rolf Holmqvist
professor, projektansvarig
Linköpings universitet

_____
Paul Bergman
Leg psykolog, leg psykoterapeut. Admin ansvarig.
Stiftelsen ICDP-Sweden

Frågor efter genomgången ICDP utbildning

1. Hur var utbildningen i ICDP för dig?

(ringa in ett svarsalternativ)

- a. mycket givande   b. givande   c. varken bra eller dålig   d. dålig   e. usel

2. Hur var det för dig att förmedla ICDP utbildningen till mellanstadiebarnen?

(ringa in ett svarsalternativ)

- a. mycket givande   b. givande   c. varken bra eller dålig   d. dålig   e. usel

3. Hur tror du att mellanstadiebarnen uppfattade ICDP utbildningen?

(ringa in ett svarsalternativ)

- a. mycket givande   b. givande   c. varken bra eller dålig   d. dålig   e. usel

4. Har du förändrats på något sätt av att gå ICDP utbildningen? Kan t ex vara i ditt sätt att tänka eller känna.

(skriv med egna ord)

5. Har du förändrats på något sätt av att förmedla ICDP utbildningen till mellanstadiebarnen? Kan t ex vara i ditt sätt att tänka eller känna.

(skriv med egna ord)

TACK för din medverkan!